

1. Верстюк В. Українська Центральна Рада й українізація військових частин російської армії / В. Верстюк. // Український історичний журнал. – 2012. – С. 4–27.

2. Голубко В. Є. Військове будівництво в Україні періоду Центральної Ради : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Голубко В. Є. – Львів, 1998. – 28 с.

3. Ковальчук М. Українізація на Південно-Західному фронті російської армії (травень – листопад 1917 р.) / М. Ковальчук. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2007. – С. 45–86.

4. Ковальчук М. Українізація 34-го корпусу російської армії / Михайло Ковальчук. // Мандрівець. – 2012. – № 2. – С. 42–49.

5. Кудлай О. Організація та становлення народного міністерства військових справ Української Народної Республіки (червень 1917 – квітень 1918 рр.) / Олександра Кудлай // Проблеми вивчення історії Української революції 1917-1921 рр. – К.: Ін-т історії України НАН України. – 2012. – № 8. – С. 33–63.

6. Мазепа І. Україна в огні й бурі революції 1917-1921. / Ісаак Мазепа. – К. : Темпора, 2003. – 609 с.

7. Ткачук П. Діяльність Української Народної Республіки зі створення власних Збройних сил (грудень 1917 – квітень 1918 рр.) / П. Ткачук. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2008. – С. 56–62.

8. Удовиченко О. Україна у війні за державність. Історія організації і бойових дій Українських Збройних Сил 1917-1921 / Олександр Удовиченко. – К.: Україна, 1995. – 274 с.

Моїсеєнко Л.М, Моїсеєнко А.А.

ПРОБЛЕМИ ПОБУДОВИ ЗГУРТОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ

В статті розглянуті питання формування загальноукраїнської згуртованості, розвитку співробітництва у гуманітарній, культурній, освітній сферах, налагодження міжрегіональних зв'язків, що об'єднують Україну.

Ключові слова: *конфлікт, розділене суспільство, згуртоване суспільство, тренінг, волонтер, фестиваль.*

Впродовж останніх років питання єдності українського простору набуло надзвичайної ваги. Зовнішні загрози та внутрішні виклики спонукають державу до переосмислення своєї політики щодо регіонів. Немає жодних

сумнівів, що сьогодні вона має бути спрямованою на інтеграцію регіонів та формування на всьому українському державному просторі умов для міжрегіональної єдності та загальноукраїнської згуртованості. Не випадково однією із стратегічних цілей державної стратегії регіонального розвитку до 2020 року є створення умов для динамічного, збалансованого розвитку регіонів України з метою забезпечення соціальної та економічної єдності держави [1]

На території нашої країни відбуваються конфлікти різного рівня, з різними підставами і факторами, що розділяють суспільство. Це і конфлікти всередині громадянського суспільства, між різними соціальними групами, всередині активістських груп, а також значно складніший та гостріший багатосторонній геополітичний конфлікт, однією зі сторін якого є Україна. Тобто у найзагальнішому вигляді можна сказати, що конфлікти є «в» і «навколо» України (під конфліктом «навколо» України мається на увазі зовнішній відносно суспільства України, але такий, що відбувається на території України, конфлікт).

На сьогоднішній момент наше суспільство має ознаки розділеності, поляризації на різних рівнях (від державної риторики до медіа, в активістських колах, в різних спільнотах), а в дискурсі присутні так звані 3 «Д» (дегуманізація, деперсоналізація, делегітимізація).

Характерними рисами «розділеного суспільства» є: - потоншення соціальної тканини суспільства, тобто ізоляція його членів один від одного; - дистанціювання і протиставлення груп за релігійною, етнічною чи будь-якого іншого ознакою; - поява вигнанців у суспільстві; - формування негативних стереотипів, взаємні упередження і побоювання між різними групами; - прояв расової, релігійної, соціальної нетерпимості в усіх сферах суспільного життя, особливо під час різних масових заходів, у відносинах з правоохоронними органами, у медіа.

Ситуація додатково ускладнюються новими факторами: великою міграцією населення, проблемами інтеграції ВПО в місцеві спільноти, потребою у самоорганізації суспільства загалом і лобюванні своїх інтересів на різних рівнях влади при здійсненні загальнодержавних реформ [2].

Тому актуальним питанням залишається проблема побудови згуртованого суспільства, а відповідно до цього актуальність набуває питання впливу на громадську думку та формування відповідної свідомості людини.

Дослідженням проблеми згуртованого українського суспільства на основі української національної ідеї займалися історики, соціологи, політологи, культурологи, науковці різних галузей знань: В.Брюховецький, А.Єрмолаєв, О.Забужко, В.Крисаченко, І.Курас, Ю. Опалько, Г. Палій, Ю.Полунєєв, М.Попович, В. Фесенко та ін.

Доволі активно також обговорюються питання впливу інформаційних технологій на громадську думку [3], формування активної громадянської позиції [4] формування національної свідомості та ментального компоненту [5], формування згуртованості українського суспільства [6,7].

Метою статті є аналіз процесів формування загальноукраїнської згуртованості в Україні.

Ідея суспільної солідарності знайшла своє відображення у творах М.Вебера, П.Сорокіна, була докладно осмислена та викладена у творчості Е. Дюркгейма - французького соціолога та філософа. Він виділив два типи соціальної солідарності. По-перше, механічну солідарність, що була типовою для традиційного, архаїчного суспільства і ґрунтувалася на нерозвиненості і подібності людей, які складають суспільство.

По-друге, органічну солідарність, яка породжується розподілом суспільної праці і яка заснована не на подібності, а на розходженні індивідів. І якщо механічна солідарність припускає поглинання індивіда колективом, то органічна солідарність, навпаки, припускає розвиток особистості [8].

Під соціальною згуртованістю в цілому розуміють включеність і участь членів суспільства у політичному, економічному та культурному житті; це почуття солідарності і приналежності до суспільства, що засноване на ефективному використанні громадянських прав та інших надбань демократичного суспільства. В основі соціальної згуртованості суспільства – добробут абсолютної більшості громадян, гармонічні і стабільні відносини, мінімізація соціальної ізоляції та соціальної дезінтеграції [9].

Зміст категорії «соціальна згуртованість» докладно викладено в однойменній концепції, розробленої в 1990-і рр. в рамках Ради Європи і включеної в політичну стратегію Ради Європи на другому Саміті глав держав і урядів в 1997 р в якості основних рекомендацій для організації соціальної політики даної коаліції держав. На думку авторів концепції, соціальна згуртованість відображає наявність спільних цінностей і сильних соціальних зв'язків у суспільстві, а також згода членів спільноти виконувати свої спільні обов'язки. У такому значенні поняття соціальної згуртованості близько ідеї соціальної солідарності, коли люди та їх групи, розуміючи природу публічного блага і будучи готові діяти заради нього, об'єднуються заради спільної справи, ідентифікуючи себе як відповідальних членів спільноти [10].

На початку ХХІ ст. соціальна згуртованість як соціально-економічна категорія в країнах Європейського Союзу, ряді інших країн було включено у програмні документи, концепції та згодом набуло практичного звучання. Нині положення Концепції соціальної згуртованості, що розроблена у 90-ті роки минулого століття, використовуються багатьма країнами Європи при розробці основних засад та положень національної соціальної політики.

У концепції соціального згуртування Ради Європи обов'язковою ознакою згуртованих громад вважається добробут [11]. Добробут в даному випадку трактується широко: він включає не тільки доступ до товарів індивідуального споживання, але й до суспільних благ: громадської безпеки, чистого повітря, знання, місць відпочинку. Добробут передбачає задоволення від життя, насолоду від красивих краєвидів, участь у процесі прийняття рішення щодо розвитку громади.

Ще однією ознакою згуртованого суспільства є відповідальність: відповідальність держави перед особистістю, особистості перед державою, відповідальність бізнесу перед громадами, відповідальність громадянина перед співгромадянами, державою і навпаки.

Наступною ознакою згуртованого суспільства є сталість, як підхід, що забезпечує економічний розвиток суспільства, раціональне використання ресурсів, збереженню суспільних благ для наступних поколінь.

Американський соціолог Френсіс Фукуяма у своїй науковій праці «Довіра: соціальні чесноти і шлях до процвітання» доводить, що основними чинниками, що впливають на формування згуртованого суспільства є довіра та соціальний капітал.

Основні перепони, що можуть впливати на рівень соціальної згуртованості, обумовлені **глобалізацією, демографічними змінами, зростанням міграції та різноманіття культур, політичними змінами, соціально-економічними змінами, світоглядними проблемами** [12].

Формування соціальної згуртованості суспільства є довгим та складним процесом соціальної взаємодії. В решті-решт те суспільний ідеал, досягти який вдавалося небагатьом суспільствам.

Тим не менше, суспільна згуртованість є процесом, який формується через участь у програмах і проектах, також це навчання та виховання, комунікація, діалоговий процес.

В сучасному світі вироблені безліч технік та методів, що використовуються в Україні для активізації громадянської активності, формування патріотичної, політичної свідомості тощо. На сучасному етапі популярності набирають інтерактивні методи, серед яких тренінги, воркшопи, фестивалі.

Тренінги - це інтенсивна форма навчання та формування навичок. Формування тренінгів в окремий метод навчання і поява пізніше їх різновидів пов'язують з ім'ям американського психолога Курта Левіна. Цей соціальний психолог в 1946 році створив спеціальні тренінгові групи, метою яких було вдосконалення навичок спілкування.

В основу був покладений принцип навчання в групі, що давав найбільшу результативність.

Пізніше була заснована Національна лабораторія тренінгу, де почали навчати політиків, менеджерів, управлінців вмінню вирішувати конфліктні ситуації, керувати, ефективно спілкуватися.

У 1954 році з'являються групи сензитивності, спрямовані на розвиток здатності відчувати свій і чужий стан, прояснення основних життєвих цінностей і установок людини.

Великий внесок у розвиток тренінгового процесу вніс Карл Роджерс. У 60-х роках його тренінги життєвих і соціальних умінь застосовувалися для підготовки менеджерів, вчителів, консультантів тощо.

У 1971 році М. Форверг (Німеччина) розробив метод соціально-психологічного тренінгу. Він почав застосовувати різні рольові ігри, які сприяли формуванню комунікативних навичок [13].

Сьогодні тренінги активно використовуються в нашому регіоні. Тільки за 2016-2017 рік в Покровську було проведено більше 30 тренінгів для громадських активістів, студентської молоді, представників мілкового та середнього бізнесу. Вони носили характер виїзних і проходили в самому місті, проводилися як зовнішніми так і місцевими тренерами.

На наш погляд цей метод є продуктивним процесом, бо гарантує модифікації (зміни) відношення, знання чи поведінкових навичок того, хто навчається, через набуття навчального досвіду .
(<https://uk.wikipedia.org/>)

Етно -, музичні - , літературні, кіно- фестивалі стали одним з методів культурної інтервенції в Україні

Фестивалі покликані популяризувати український культурний продукт. У рамках фестивалю відбуваються майстер-класи, відкриті бібліотеки, кінопокази, концерти [14]. Мета цих заходів - сприяти якісному оновленню країни, впливати як на кожну людину, так і взаємодіяти із суспільством в цілому, активізувати локальну, урбаністичну громаду міста та пробудити громадську діяльність, об'єднати міських активістів, навчити та мотивувати їх до нових власних проєктів.

Так, наприклад, протягом чотирьох років у Покровську Донецької області було проведено кілька виїзних фестивалів та чотири фестивалі, що були проведені мешканцями міста та громадськими активістами: влітку 2016 р. Фестиваль «Від етно до модерну» за підтримки Фондації соціальних інновацій «З країни в Україну», навесні 2017 року - «#CoolтурФест «Навесні» - літературний фестиваль, етно-фестиваль знов за підтримки Фондації соціальних інновацій «З країни в Україну», та проходив в рамках проєкту «Обличчя міст», та восени 2017 року – етно-фестиваль «Східний оберіг». Крім того вже традиційними стали фестивалі до Дня Європи, що проводяться в травні вже кілька років поспіль. Гасло одного з фестивалів, що проводяться за підтримки Благодійного фонду «З країни в Україну» –

«Люди змінюють людей!». У складі Фонду волонтери з 24 міст України. За плечима Фонду такі успішні проекти, як освітній захід «Відкривай Україну» та благодійний рок-фестиваль «Музика Гідності» [15]. Фонд працює з 2014 року та допоміг організувати фестивалі майже у всіх областях України.

Етнофестиваль «Східний оберіг» проводиться за підтримки Покровської міської ради Донецької області та уряду Нідерландів. «Мета фесту – популяризація традиційної української культури та її спадщини для мешканців Донецької області і всієї України й інформування про світову культуру та зацікавлення українців Донецького регіону різноманітними видами українського народного мистецтва. Захід відбувався в межах проекту «ДНК Покровська: в мені історія країни» [16].

Головною особливістю вище вказаних фестивалів є їх локальність. Програму для кожного фестивалю готують його жителі, виходячи з місцевих особливостей, що дає можливість згуртувати активних громадян та підключити до організації та проведення фестивалю молодь. Але на фестиваль приїждять діячі культури та майстри з різних куточків України, що сприяє налагодженню комунікації, стиранню стереотипів та інтеграції суспільства. І хоча фестивалі є одномоментним актом, та все ж мають багато корисного.

Так, особливість фестивалів полягає в тому, що всі організатори працюють на волонтерських засадах.

Волонтерська робота - ще один шлях у формуванні громадянської активності, виховання відповідальності.

Волонтерська допомога - один із важливих методів добровільної соціальної роботи. Основні підходи до неї сформульовані у Загальній декларації волонтерів, яку прийнято на IX Конгресі Міжнародної асоціації волонтерів (Франція, 14 вересня 1990 р.).

Волонтерство - інструмент соціального, культурного, економічного та екологічного розвитку. Це добровільна соціальна робота, яка сприяє поліпшенню якості життя особистості, особистісному зростанню, поглибленню почуття солідарності, задоволенню потреб людини

Таким чином, в ході соціальної взаємодії посилюються та поліпшуються міжособистісні, групові, між інституційні, формальні й неформальні стосунки. З часом вони перетворюються на мережі, здатні охопити кожного члена громади. Відбувається формування розвинутих горизонтальних, вертикальних, багатовекторних і багаторівневих стосунків, що є фактором, що впливає на формування згуртованого суспільства.

В ході соціальної взаємодії в результаті зміцнення і розвинення мережі створюється соціальна інфраструктура, здатна сприяти згуртуванню: швидко мобілізуватися і реагувати на соціальні загрози й виклики, досягати суспільних цілей щодо складання та реалізації планів розвитку громади. Так

формується «соціальний капітал» - ресурс, за допомогою якого громада вирішує складні проблеми в суспільстві. Відповідно, соціальне згуртування можна визначити, як процес генерування та накопичення соціального капіталу з метою його подальшого використання для задоволення соціальних потреб та збільшення добробуту.

Отже, формування соціально згуртованого суспільства є складним процесом. Соціальне згуртування об'єднує різні складові: соціальний процес + спроможність; соціальний процес + соціальний капітал; соціальний капітал + спільні цінності, спільне бачення майбутнього, спільна ідентичність тощо [17].

Напрямами подальшого дослідження може бути дослідження становлення та розвитку громадянської активності та роботи громадської ради, організація діалогового процесу в громадах, проектна діяльність як фактори, що впливають на формування згуртованості українського суспільства.

Примітки.

1. Загальноукраїнська згуртованість – ключова мета державної регіональної політики. URL: <https://www.csi.org.ua/zagalnoukrayinska-zgurtovanist-klyuchova-meta-derzhavnoi-regionalnoi-polityky/> (Дата звернення 28.01.2018)
2. Терещенко Інна. «Як ефективно спланувати та провести важливий діалог». URL: https://courses.prometheus.org.ua/courses/OSCE/DIAL101/2017_T1/courseware/4eaca45e514645a48a188c1066efff39/808c06f440814024bd823f0fbb6988d6/ (Дата звернення 28.01.2018)
3. Стефанчук У. Інформаційні технології та їхній вплив на формування громадської думки в Україні./ Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку, випуск 20, 2008. с 129-133.
4. Мороз А.С. Формування активної громадянської позиції молоді як запорука успішної інтеграції України до світового співтовариства. / Гілея. Політичні науки. ВІП. 41.С. 490-501.
5. Кіндрат В.К. Технологія формування національної свідомості у студентів вищого навчального закладу . Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету Випуск 9 (52), 2014.
6. Колот А. Соціальна згуртованість як доктрина забезпечення стійкості розвитку суспільства в умовах глобальних викликів URL: ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/2144/3/Soc_zgurt.doc (Дата звернення 21.01.2018)
7. Кирилюк В. В. Основні чинники формування соціальної згуртованості суспільства / В. В. Кирилюк // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. - 2014. - Т. 19, Вип. 2(5). - С. 55-58. -

- URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2014_19_2\(5\)_14](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2014_19_2(5)_14). (Дата звернення 20.01.2018)
8. Ідея соціальної солідарності URL: http://pidruchniki.com/17190512/sotsiologiya/ideya_sotsialnoyi_solidarnosti (Дата звернення 28.01.2018)
 9. Колот А. Соціальна згуртованість як доктрина забезпечення стійкості розвитку суспільства в умовах глобальних викликів URL: ir.kneu.edu.ua/bitstream/2010/2144/3/Soc_zgurt.doc (Дата звернення 28.01.2018)
 10. Соціальна згуртованість товариства як важливе напрямок соціальної політики
URL: http://stud.com.ua/48038/sotsiologiya/sotsialna_zgurtovanist_tovaristva_vazhlive_napryamok_sotsialnoyi_politiki (Дата звернення 28.01.2018)
 11. Оржель О. концептуальні підходи до визначення соціального згуртування URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01\(7\)/12oovvsz.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/12oovvsz.pdf) (Дата звернення 28.01.2018)
 12. Соціальна згуртованість товариства як важливе напрямок соціальної політики URL: http://stud.com.ua/48038/sotsiologiya/sotsialna_zgurtovanist_tovaristva_vazhlive_napryamok_sotsialnoyi_politiki (Дата звернення 25.01.2018)
 13. Історія виникнення тренінгів URL: <https://www.rbc.ua/ukr/digests/istoriya-vozniknoveniya-treningov-18072013122100> (Дата звернення 22.01.2018)
 14. Фестиваль “3 країни в Україну” знову подорожуватиме Донецчиною. URL: <https://www.dotb.dn.ua/2017/08/festival-z-krayini-v-ukrayinu-znovu-podorozhuvatime-donechchinoyu/> Новини Донецчини © Філія ПАТ НСТУ Донецька РД (Дата звернення 26.02.2018)
 15. Фестиваль «3 країни в Україну» справжнє свято для патріотів. URL: <https://www.obozrevatel.com/society/14253-festival-z-kraini-v-ukrainu-spravzhne-svyato-dlya-patriotiv.htm> (Дата звернення: 26.01.2018)
 16. Етно-фестиваль «Східний оберіг» URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2309113-pokrovsk-prijme-premernij-etnofestival-shidnij-oberig.html>
 17. Оржель О. концептуальні підходи до визначення соціального згуртування URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01\(7\)/12_oovvsz.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2012-01(7)/12_oovvsz.pdf)

Перепелиця Вікторія, Гайворонський П.С.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НВК №1 ПОКРОВСЬКОЇ МІСЬКРАДИ

Мета цієї роботи полягає у висвітленні етапів розвитку національно-патріотичного виховання, особистості, творчості та індивідуальності дітей і молоді у навчальних закладах України на прикладі НВК №1 м. Покровська.